

Om sexuellt utnyttjande av barn

FATTA MOD

Kortfattat för skola och barnomsorg

Om sexuellt utnyttjande av barn

FATTA

MOD

Kortfattat för skola och barnomsorg

FATTA

- Våga prata om sexuellt utnyttjande
 - Anmäl misstanke om övergrepp
- Lär dig mer om övergrepp mot barn
 - Utmana dina kolleger

*”Sexuellt utnyttjande av barn
är missbruk av makt och en grundläggande
avsaknad av respekt för barn ”*

MOD

Vad är sexuella övergrepp?

Sexuella övergrepp / sexuellt utnyttjande är ett brott. Sexuellt utnyttjande av barn är när en ung person eller en vuxen använder sig av sin fysiska styrka, sin auktoritet eller sin psykiska makt och överlägsenhet för att involvera ett barn i sexuella aktiviteter.

Typer av sexuellt utnyttjande är bl.a.

- Exhibitionism
- Verbala eller suggestiva kommenterar med sexuell innebörd (gäller även på nätet)
 - Sexuell beröring
 - Masturbation framför barnet
- Oral, vaginal och anal stimulering
 - Penetrering
- Pornografisk gestaltning

V arför fokus på S exuellt U tnyttjande?

- *Det berör oss alla.*

Var fjärde tjej och en av sju killar kommer under sin livstid att utsättas för sexuellt utnyttjande eller ofredande/sexuella övergrepp. En av tio barn utsätts innan 18 års ålder.

- *Okunskapen är ännu stor*

Var tredje vuxen australiensare säger sig inte tro att sexuella övergrepp förekommer särskilt ofta. De skulle inte tro på ett barn som berättar. Troligen är det inte så mycket annorlunda i Sverige.

- ✓ *Barn tar skada av att utnyttjas*

Barn tar allvarlig skada av sexuella övergrepp. Med en tidig behandling, rätt stöd av nära anhöriga, familj och personal ger barnet betydligt bättre förutsättningar att bearbeta det traumatiska som det utsätts för.

Tala om sexuella övergrepp mot barn

Oftast kan inte de.

Skall man tala med barn om sex, övergrepp och integritet?

Det är lättare att tala med barn om deras kroppar om man börjar när de är relativt små. Var noga med att sätta namn på alla kroppsdelar, inklusive penis, vagina, bröst och stjärt.

Lär barnet att det har rätt till sin egen kropp. Och lär dem skillnad mellan bra beröring (kramar och smek av omtanke som känns bra) och dålig beröring (sparkar, slag och

ovälkomna kramar / sexuella närmanden) .

Att tala med barn om sex gör inte att de blir sexfixerade, eller blir sexuellt utagerande. Det gör däremot att det är mer troligt att de vänder sig till dig om de utsatts för sexuella kränkningar eller om de har frågor kring sin sexualitet.

Barns sexuella utveckling

Det är naturligt för barn, från alla kulturer och i alla religioner att vara intresserade av och nyfikna på sin egen och andras kroppar. Ett barn kan visa sitt intresse naturligt genom att t.ex.

- ✓ Masturbera någon gång
- ✓ Leka lekar som mamma - pappa eller doktor
- ✓ Pussa på, mysa och hålla i hand med kompisar
- ✓ Prata och skämta om sex med sina kompisar

De flesta barns sexuella lekar faller inom ramen för barnets sexuella mognad. Ibland dyker det dock upp tecken; varningssignaler på att barnet far illa. Dessa tecken kan inkludera följande situationer;

- ✓ Barnet leker explicit de sexuella lekarna med andra barn, yngre eller äldre än det självt
- ✓ Lek skall vara roligt. Är leken tvångsmässig eller tvingande på något sätt kan det finnas orsak till oro. Är lekarna aggressiva eller sker de i det fördolda kan även det oroa.
- ✓ Sexuella lekar med levande djur är högst oroande. Detta beteende bör adresseras omedelbart och kan kräva professionell hjälp.

Kunskap och öppenhet för att övergrepp faktiskt äger rum, en dialog mellan skolledningen, personalen och föräldrarna samt ett gediget intresse för de barn som du möter hjälper dig att bli mer alert och kan faktiskt ge dig redskap att förebygga övergrepp både under och efter den tid barnen finns kvar vid den enhet där du är verksam

Egen inställning och kommunikation:

- ✓ Var uppmärksam på beteenden och situationer som verkar främmande eller märkliga.
- ✓ Ha uppsikt över barnen och hör dig för om deras fritidssysselsättning och sommarlovsplaner. Var intresserad!
- ✓ Kommunicera med barnen om kropp, integritet och självkänsla. Färdighetsträna!
- ✓ Visa att du lyssnar på barn som vill prata.
- ✓ Var uppmärksam på förändringar i barnens beteende. Plötsliga förändringar kan tyda på att barnet inte mår bra.
- ✓ Öva med barnen på "vad om"-situationer
- ✓ Var en god rollmodell gällande gränssättning och integritet.

Samarbete:

- ✓ Sök samarbete med polis och socialtjänst samt eventuella organisationer
- ✓ Bjud in polisen att berätta om hur de jobbar med frågor som rör kränkningar och våld och barns rättigheter
- ✓ Arbeta tillsammans med skolledningen och övriga kolleger
- ✓ Engagera föräldrarna i arbetet

Planering:

- ✓ Ställ krav på arbetsgivaren gällande utbildning
- ✓ Håll kris- och beredskapsplanen levande genom att prata om den i arbetsgruppen

Prata, prata, prata...

Hur kan vi minimera risken för att barn vid vår enhet far illa?

Med barnen

Om sexualitet, integritet, självkänsla och närhet.

Med kolleger

Om övergrepp och våld, om barnen ni har runt er och om din egen oro.

Med din chef och ledningen

Om er arbetsplats policy och utbildning inom området

Med föräldrar till barn

Om hur de ser på barnens rätt till egen integritet och hur de vill att ni skall jobba med frågor som rör övergrepp

Med socialtjänsten

Misstänker du att ett barn far illa -gör orosanmälan till socialtjänsten.

Med polisen

Om akuta situationer och samarbete i förebyggande syfte.

”Att bryta tystnaden kring sexuella övergrepp är bland det svåraste och det viktigaste vi som vuxna kan göra.”

Var vaksam inte bara gentemot barnen utan också gentemot vuxna i omgivningen

Var vaksam och uppmärksam på förändringar i barnens beteenden – det kan vara tecken på ångest.

Var vaksam och ha koll på var barnen håller hus. Vem får hämta och vem får lämna?

Barnen är ditt ansvar.

Var vaksam på situationer och beteenden som verkar utmärkande eller kan medföra en risk

Alltså: Eliminera riskerna genom vaksamhet, kommunikation, repetition, kunskap och vuxenengagemang.

Kommunicera – barnet kan vända sig till dig – du är beredd att lyssna.

Kommunicera "jag vill" och "jag vill inte" –färdigheter.

Trygga barn är bestämda barn.

Kommunicera integritet. Alla barn äger sin egen kropp.

Kommunicera lämpliga gränser mellan vuxna och barn.

"Var en modig vuxen."

Kommunicera – namnge kroppens delar med korrekta termer. Våga prata kropp!

Fundera på:

- Hur jobbar vi på vår enhet förebyggande mot våld, övergrepp och misshandel? Vad mer skulle vi kunna göra?
- Vad gör jag i mitt arbete som förbättrar barnens chanser till en trygg uppväxt?

Hur ser er handlingsplan ut gällande övergrepp mot barn?

Varje förskola, fritidsgård och skola bör ha en nerskriven handlingsplan för krissituationer och även en specifik handlingsplan för hur misstanke om övergrepp skall hanteras.

All personal, inklusive köks- och fastighetspersonal samt vikarier bör känna till handlingsplanen.

- ✓ Gemensamt för en handlingsplan är att den skall vara lättillgänglig och överskådlig
- ✓ Den skall innehålla tydliga mål och ha ett fastslaget tidsperspektiv
- ✓ Den skall vara förankrad i personalgruppen
- ✓ Handlingsplanen skall ha konkreta mål och tydliga åtgärder specificerade
- ✓ I regel sätts handlingsplaner upp för 2 år i taget och efter varje 2-års period skall handlingsplanen också utvärderas och eventuellt revideras
- ✓ Handlingsplanen är lokal, den gäller just er enhet, skola eller fritidsgård

”Anmälningssplikten gäller ALL PERSONAL, också personal som inte är fast anställd eller som inte jobbar direkt med barnen utan har andra funktioner på skolan/fritidsgården”

Handlingsplan

Vid misstanke om övergrepp, misshandel eller omsorgssvikt av barn

Konkret rubrik – Handlingsplan vid misstanke om övergrepp, misshandel eller omsorgssvikt av barn

- ✓ Vad gäller handlingsplanen?

Mål/syfte

- ✓ Vad menar vi med de begrepp vi använder?
- ✓ Vad är syftet med handlingsplanen?
- ✓ Vad är målet med planen, alltså hur ser det ut när handlingsplanen fungerar som den skall?

Åtgärder

- ✓ Anmälan enligt SOL
 - Kom ihåg att det alltid går att rådfråga socialtjänsten vid osäkerhet eller oro.
 - Vem gör anmälan? Den enskilde medarbetaren eller föreståndare alt rektor, eller kanske en särskilt utsedd medarbetare? Hur görs anmälan, - skriftligen eller även genom telefonkontakt?
- ✓ Eventuella skillnader angående förfaranden vid misstankar som riktar sig mot övergrepp som skett på eller i anslutning till arbetsplatsen. Detta kan innebära att en intern anmälan till ledningen mot den misstänkte skall göras i TILLÄGG till anmälan enligt 14 kap 1 § SOL.

Handlingsplan forts.

Åtgärder, forts.

- ✓ Polisanmälan, - när, hur, vem och vad?
- ✓ Vad är viktigt att komma ihåg? Hur dokumenteras det inträffade?
- ✓ Olika misstankegrad er, olika åtgärder?
 - Kom dock ihåg att även vag misstanke är grund för anmälan enligt socialtjänstlagen.

Indikatorer

- ✓ Hur kvalitetssäkras planen?

Tidsplan

- ✓ Hur snabbt skall misstanken vara anmäld? Är det under de närmaste två dagarna, samma dag eller inom två timmar?

Ansvarig

- ✓ Vem anmäler? Om föreståndare/rektorer är den som skall anmäla misstanke, vad sker då ifall denne inte är på plats?

Uppföljning

- ✓ Hur sker uppföljning av ett anmält ärende?

Revidering och utvärdering

- ✓ Hur ofta skall själva planen revideras?
- ✓ Vem eller vilka genomför revidering?
- ✓ Särskilda utvärderingsgrunder vid eventuell genomförd anmälan?

Fundera på:

- När reviderades vår enhets handlingsplan senast? Vilken aspekt av handlingsplanen är viktigast?
- Känner du till hur din enhets handlingsplan ser ut?

Om socialtjänstlagen, kap 14, 1 §

Alla myndigheter och yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet har anmälningsplikt till socialtjänsten då ett barn under 18 år riskerar att fara illa. All personal har samma anmälningsplikt som själva myndigheten. Det innebär att den enskilde medarbetaren har en skyldighet att anmäla oro även i situationer när övriga kolleger inte känner nämnda oro.

... är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till barns skydd..."

Anmälningsplikten är strängare än många tror. Man ska inte anmäla när man säkert vet utan redan då det finns en *grundad misstanke* om att socialnämnden kan behöva inleda en utredning. En sådan misstanke kan gälla allt som på något sätt riskerar barnets välmående, alltså allt från våld och sexuellt utnyttjande till olika former för omsorgssvikt.

Det finns flera anledningar till varför människor inte väljer att anmäla, trots att de enligt lag är skyldiga att göra det. Det kan handla oro för att ha fel eller "ställa till det".

Det kan handla om oro för att bli ifrågasatt eller till och med oro för att mista jobbet. Dessutom slår de egna försvarsmekanismerna gärna till och man vågar kanske inte tro på vad man hör, ser och uppfattar.

En anmälan till socialtjänsten kan inkomma på olika sätt. Yrkesverksamma samt myndigheter bör som regel lämna skriftliga anmälningar. Vid akuta ärenden skall anmälan ske snabbt, varför den skriftliga anmälan kan föregås av ett telefonsamtal.

Anmälan görs
för att säkra
barnets rätt
till trygghet.
Anmäl därför
alltid misstanke
om övergrepp.

men hur vet man?

Ibland kan det finnas fysiska, psykiska eller beteendemässiga signaler om att något är fel.

* Oftast blir omgivningen medveten först när övergreppen avslöjas genom att barnet berättar om dem för någon.

Innan övergreppen avslöjas kan dock en del av följande uppstå hos en del barn:

Varnings signaler

Sofistikerat sexuellt beteende eller kunskap om sex som inte står i relation till barnets ålder.

Tydlig förändring i barnets prestationsnivå i skolan eller på dagis.

Barn som utnyttjas sexuellt tenderar antingen att kraftigt förbättra sin skolprestation eller tvärtom försämma den. Antingen blockerar barnet ut övergreppen och fokuserar på skolan eller så kan barnet inte koncentrera sig på skolarbetet längre.

Återkommande huvudvärksattacker och magont eller andra oförklarliga fysiska symtom kan vara tecken på att det finns något som bekymrar barnet.

Sömnstörningar

Barnet isolerar sig från andra barn.

(Själv)destruktivt beteende

Graviditet hos äldre barn/ tonårstjejer och sexuellt överförbara sjukdomar hos barn i alla åldrar.

Genom barnens ögon

Barn, särskilt mindre barn, använder inte alltid ord och gester som vuxna kan se eller som vid avslöjandet genast kan tolkas på rätt sätt. Därför är det viktigt att använda barnets ögon och blick på omvärlden för att kunna se det som barnet försöker förmedla.

Avslöjanden som barn gör om sexuellt utnyttjande kommer inte sällan i små portioner. Det kan vara som pusselbitar som plötsligt passar ihop och kanske ser du hela bilden först efter en längre tid. Ibland kanske du kan ana hela pusslets utformning bara genom några få pusselbitar. Mycket beror också på hur van du är, hur bra du känner barnet och barnets språk och hur tålmodig och öppen du är för den bild som börjar gestalta sig. Mycket handlar också om hur du själv kan hantera det du börjar ana och faktiskt också på hur beredd och van du är att tänka att barn i din omgivning kan fara illa.

Alla barn som avslöjar övergrepp har sitt eget sätt att berätta på. Vissa barn berättar allt vid ett tillfälle medan andra ger en liten pusselbit i taget över en tidsperiod som kan vara allt från några minuter till månader och ibland till och med år.

Förnekelse av övergrepp

Det är inte helt ovanligt att barn som utsätts för övergrepp förnekar att övergrepp sker eller dementerar tidigare uppgifter om övergrepp. Orsaken till varför barn tar tillbaka redan lämnade uppgifter varierar, men sannolikt grundar det sig på samma mekanismer som gör att barn i utgångsläget inte berättar om sexuellt utnyttjande.

ser man barnens sanning

Barn är rädda för eller inte beredda på konsekvenserna, de skäms, önskar att allt var som förr igen eller vill "bara glömma alltihop". Ett barn som ifrågasätts eller förskjuts riskerar i ändå högre grad att dementera tidigare lämnade uppgifter.

Detta sker också i fall där barnen inte ifrågasätts och där det finns påtagliga fysiska bevis. Det är därför viktigt för vuxna att förstå att det för ett utsatt barn kan vara mycket förvirrande att befinna sig mitt i den process som följer på ett avslöjande. Av den anledning skall man också vara försiktig med att helt bortse från övergreppsanklagelser som sedermera dementerats av barnet. Detta gäller också ifall barnets berättelse verkar inkonsekvent eller vagt. Återigen måste vuxenvärlden ta ett steg in i barnets värld för att se de bakomliggande faktorerna till varför barnets berättelse verkar osammanhängande. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att barnomsorg och skola inte har som uppgift att utreda eventuella övergrepp; oro för barnets välmående anmäls till socialtjänsten. Sexualbrott till polisen. Att dokumentera signaler kan dock vara viktig för att kunna bistå socialtjänsten vid behov.

Sexuella övergrepp är en så pass förvirrande företeelse för ett barn att berättelsen inte sällan kan ta sig bisarra uttryck för oss vuxna. Ett barn som berättar om att farfar planterat spindlar i magen bör alltså inte behandlas likgiltigt av en oförstående och alltför krass vuxenvärld.

*Barn ljuger sig
inte in i problem
- utan ut ur
dem.*

Reidar Hjermann,
barnombud, Oslo

Vänta nu...

Vad var det riktigt hon sa?

Inte alla utsatta barn kan eller klarar av att berätta om de sexuella övergrepp de varit med om. Dessutom använder barn sina egna sätt för att berätta och ibland är budskapet svårtolkat. Barns språkliga mognad kan också variera. Det kan bli upp till dig att reagera på saker som barnen säger och det innebär också att det finns en risk att du tolkar saker som sägs på fel sätt. En öppen följdfråga kan hjälpa dig att undvika de största feltolkningarna. Ett enkelt "varför gillar du inte det?", "vad menar du?", "nyps han?", "är det en bra hemlighet?" eller "på vilket sätt är hon dum?" kan kanske ge dig en förklaring som du annars inte haft.

Det är dock inte din uppgift att hålla förhör med barnet. Kvarstår misstanken, ta upp frågan med kolleger och gör orosanmälan eller följ den arbetsplatspolicy ni arbetat upp för dylika situationer.

Uttalanden som kan ge dig orsak att ställa en följdfråga:

- ❖ "Jag vill inte åka till farfar fler gånger"
- ❖ "Min mamma är dum"
- ❖ "Jag är rädd för farbror Jan"
- ❖ "Jag vill inte att pappa skall hämta mig"
- ❖ "Morbror David nyps"
- ❖ "Mormor har en hemlighet med mig"
- ❖ "Jag vill inte dö"
- ❖ "Jag tycker inte om att gå till träningen"
- ❖ "Pelle gör saker som jag inte tycker om"
- ❖ "jag vill inte vara ensam med han"
- ❖ "Jag är dålig/hemsk..."

Ofta finns en adekvat förklaring som barnet utan omsvep berättar om. Det är tråkigt hos farfar för han har inga dataspel; Mamma är dum för att hon inte låter mig leka ute efter klockan sex; Farbror Jan har inga tänder och skakar när han går så han är lite läskig; Jag vill inte att pappa skall hämta mig för då måste vi gå hela vägen, för han har ingen bil...

Ett barn som är på väg att avslöja något hemskt betar sig oftast förläget eller ibland på ett påtagligt emotionsfritt sätt, utan att visa några som helst känslor, - något ett barn som mår bra inte gör, - där är hela känslspektrat oftast med, - alltså både förväntan, leda och äckel utan vidare omsvep.

Ett avslöjande kan följas av följande i relation till barnets känslor:

- ✓ Påtaglig emotionslöshet – ett nästan förfruset tillstånd utan uppvisade känslor.
- ✓ Påtaglig sorg och oro/nedstämdhet.
- ✓ Aggressioner och ohämmat beteende.
- ✓ Rädsla
- ✓ Förlägenhet

Barn reagerar också på vuxnas visade oro och känslor. Reagerar du med stark oro och en påtaglig uppmärksamhet kan barnet tolka det som att det sagt något "fel" eller "galet" och bete sig förläget och besvärat, - något som du i din tur kan tolka som ett tecken på att det som barnet nyss avslöjat är något oerhört känsligt. Ta därför som vana att fråga följdfrågor så att du lär dig att vara uppmärksam utan att vara för påtaglig i ditt beteende.

Träna på både barn och vuxna och lär dig att bli en aktiv lyssnare.

Reagerar barnet med att vända bort blicken, bli stirrig eller bete sig märkligt kan du släppa frågan en stund och återkomma till den senare. Kvarstår misstanken har du skyldighet att kontakta socialtjänsten och meddela din oro.

Vad skall jag göra? När misstanken uppstår

Vad skall jag göra när barnet berättar?

Lyssna noggrant.

Vinnlägg dig om att lyssna noggrant utan att på förhand bedöma vad som sägs. Försök att behålla lugnet och visa uppskattning för förtroendet.

Förtydliga

Förtydliga för att säkerställa att du hört och förstått barnet rätt. Detta visar också barnet att du tar honom eller henne på allvar. Ett barn som avslöjar något så allvarligt som sexuella övergrepp kan verka rädd och obekvämt. Tydlighet ger då också trygghet.

Ett förtydligande kan låta ungefär såhär:

”Jag vill vara säker på att jag förstår vad du säger. Kan du berätta igen vad det var som du sa till mig nyss?” För att få barnet att berätta utan att känna sig pressat är det viktigt att du behåller ditt lugn.

Om barnet inte vill berätta mer, respektera det och pressa inte barnet.

Fundera på:

- Hur reagerar ni som team när ni får signaler om att ett barn far illa?
- Vilka tankefallor riskerar du att hamna i om du själv uppmärksammas på att ett barn utnyttjas?

De flesta anmälda sexualbrott mot barn bottnar i barnets egen berättelse. En berättelse som barnet i något skede anförtrott en vuxen. Vid vissa tillfällen uppstår misstanke vid en läkarundersökning eller dylikt när symtom som tyder på misshandel eller övergrepp upptäcks.

Troligen kunde fler övergrepp upptäckas tidigare om personal inom barnomsorg och skola lärde sig känna igen symtomen.

VÅGA FRÅGA!

Tankefallor som personal kan hamna i:

- "Ingen annan verkar reagera... alltså kan det inte vara så farligt..."
- Tänk om vi blir osams med föräldrarna och de tar sitt barn ur skolan?
- "Barn glömmer så lätt... så varför väcka den björn som sover...?"
- Varför skall jag? Kan ingen annan?
- Jag skall då alltid överreagera på allt...

Det finns oftast få yttre tecken på att ett barn far illa och utnyttjas sexuellt. När det gäller beteendemässiga förändringar så vet vi att barn reagerar väldigt olika; ett barn blir inåtvänt och sluter sig i sig självt medan ett annat barn blir utåtagerande. På ytterligare något annat barn det svårt att se några synbara beteendemässiga förändringar alls.

Mot denna bakgrund blir huvudregeln att du som personal får använda dig av de redskap du har; dina kolleger, professionella inom området, - och kanske främst din egen magkänsla.

Vi vet att:

- ✓ Barn inte skall ha kunskap om *vuxnas* sexualitet
- ✓ Barn inte förför vuxna i andra fall än när de lärt sig beteendet av någon vuxen eller ett annat utsatt barn
- ✓ Barn ljuger sig *inte in i problem*
- ✓ Barn fantiserar inte om att ha sex med vuxna
- ✓ Barn pratar med dem som de är trygga med (och förhållsledare hör inte alltid till den kategorin)
- ✓ Barn som har varit utsatta behöver hjälp, stöd och ofta också behandling
- ✓ Alla barn behöver skyddas mot övergrepp
- ✓ Du som vuxen och personal har ett ansvar

Som personal inom barnomsorg och skola har du *juridisk SKYLDIGHET* (SOL § 14) att anmäla misstanke om att barn far illa.

Men framför allt har du skyldighet gentemot barnet att ta ditt vuxenansvar.

Det är till socialtjänsten i kommunerna som du har din anmälningsplikt. Det kan dock vara bra att komma ihåg att du också kan anmäla till polisen.

Polisen utreder brott.

Socialtjänsten utreder barnets behov.

Har du en misstanke ta upp frågan med din chef eller följ den handlingsplan som ni satt upp på arbetsplatsen.

Ditt jobb är att vara en modig vuxen

Den som vågar vara värdig barnets förtroende.

Den som vågar välja att lyssna, - och agera.

Att förstå processen

– ett barn utsätts för sexualiserat våld

Sexuella övergrepp är ett allvarligt brott och även om rapportering av sexuella övergrepp mot barn har ökat under de senaste trettio åren, återstår det fortfarande förmodligen många barn som far illa i det fördolda. Vi vuxna har ett ansvar att aktivt skydda barnen.

Och förövarna?

Vilka förövarna är en fråga som kan besvaras på många olika sätt. Förövarna är oftast kända av de barn som utsätts sedan tidigare. Vi vet också att pedofiler gärna söker sig till barn. Förövarna använder en mängd olika tekniker för att kontrollera barnen. Det kan handla om psykisk terror, användning av hot och fysiskt våld. Mer typiskt dock är att använda sig av mer subtila metoder. Barnen kanske mutas eller hotas indirekt genom att förövaren talar om vilka konsekvenserna av ett avslöjande kan bli. Barnet kanske blir omplacerat, förövare hamnar i fängelset etc. I nära relationer och familjer är risken större att de metoder som används är subtila och ibland inte ens uttalade.

Oberoende av ifall förövaren är en närstående, bekant eller en tillfällig bekantskap har förövaren innan han eller hon begår ett sexualbrott, i regel gjort upp en plan för att minska risken att utnyttjandet avslöjas. Sexbrott mot barn är därför också i regel planerade. Gärningsmannen gör allt för att få barnets förtroende, liksom förtroende för vuxna runt barnet.

Beteende att uppmärksamma:

- ✓ En vuxen verkar alltför intresserad av eller fixerad vid ett specifikt barn eller specifika barn eller visar favorisering av ett barn i en familj
- ✓ En vuxen försöker bli vän med ett barns familj och visar mer intresse för bygga en relation med barnet än med de vuxna
- ✓ På nätet: En person som uppger sig vara ett barn har ett alltför sofistikerat språk eller:
 - Ger personuppgifter om sig själv som strider mot tidigare uppgifter
 - Ställer personliga och närgåna frågor
 - Efterfrågar bilder på barnet

Naturligtvis skall vuxna kunna umgås med och intressera sig för barn på ett sunt sätt utan att behöva känna sig misstänkliggjorda.

Det är m.a.o. skillnad
mellan uppmärksamhet
och misstänksamhet.

GROOMING

Begreppet grooming hänsyftar till de åtgärder som den potentiella gärningsmannens vidtar för att närma sig ett barn fysiskt och känslomässigt i syfte att utnyttja barnet sexuellt.

Grooming är alltså det sätt som en vuxen använder för att manipulera ett barn till samarbete och fortsatt utnyttjande.

GROOMING börjar vanligtvis med subtila beteenden som inte verkar vara olämpliga; det kan handla om att ge barnet uppmärksamhet och visa tillgivenhet, köpa presenter etc.

FÖRÖVA

Nästan alltid någon som barnet känner. Det kan vara frågan om någon i familjen, övriga släkten, bekantskapskretsen, kompisars föräldrar, idrottsföreningar eller skola.

Företrädevis män. Uppskattningsvis nio av tio förövare är män. På senare tid har dock kvinnliga förövare uppmärksammats mer och andelen kvinnor kan vara större än man tidigare trott.

Ganska ofta unga under arton år. Andelen unga förövare uppgår till omkring en tredjedel. Det är i de fallen oftast frågan om äldre lekkamrater, syskon, kusiner, barnvakter och unga ledare i barn- och ungdomsgrupper.

R N A Ä R

Gärningsmän. Sexuella övergrepp och utnyttjande av barn är brottsligt. De är dessutom så gott som alltid själva medvetna om att det de gör är fel

Själva oftast inte offer för sexuellt utnyttjande. Det finns en myt kring att förövare själva varit offer. Forskning visar att så inte är fallet. Inte som regel. För trots att tidigare övergreppshistoria kan öka risken för aggressivt sexuellt beteende så är tidigare övergreppshistoria ingen prediktor på framtida förövarbeteende.

Mitt ibland oss...

Incest

kan man begripa det ofattbara?

Incest är en allvarlig och utstuderad form av barnmisshandel. En av de mest förödande effekterna av incest mot barn kommer från den förvirring som tillitsbrott av detta slag skapar: handlingen väcker ofta både positiva reaktioner hos barnet som en följd av uppmärksamhet och missriktad omsorg från förövarens sida, men handlingen i sig väcker också skuld- och skamkänslor, ångest och självförakt.

Till skillnad från "rena" pedofiler är incestförövaren ofta förmögen att ha sexuella relationer också till vuxna, inte enbart till barn. Övergreppen påbörjas ofta i samband med en kris där förövaren tar kontroll över situationen genom att förgripa sig på barnet. Trots att det ofta finns en utlösande faktor är de incestuösa övergreppen noga planerade.

Incest

Incestuösa förövare använder sig av sina familjemedlemmar för att utöva makt och kontroll och för att tillfredsställa egna (sexuella) behov. Begreppet incest används i Sverige också för att beskriva sexuella relationer mellan två vuxna som står i familjerelation till varandra (men som inte är gifta med varandra) oberoende av eget medgivande eller ej.

"Den godhjärtade läraren"

Den godhjärtade läraren har bortförklaringar till allt. Han erkänner oftast övergrepp vid konfrontation men minimerar både vidden och konsekvenserna av det som skett.

Han ville bara väl, säger han, han älskar sin dotter och "skulle aldrig skada henne."

Ofta kommer han med förklaringar som i hans öron är rimliga, trots det uppenbart oriktiga i handlandet.

"Den alkoholiserade drönaren"

Den alkoholiserade drönaren har en standardförklaring. Han kan då inte minnas, han var full. Kanske tafsade han lite. Om det mot förmodan ändå hände något så minns han det inte. Den alkoholiserade drönaren är inte så vanlig som man kanske kunde tro bland incest- och barnaförövare. Det är vanligare att förövare är starka motståndare till droger och alkohol.

"Tyrannen"

Tyrannen är alfahannen, -eller honan, som styr familjen med järnhand. Han är lättretlig och blir farlig ifall han upplever sin ställning hotad. Dessa hot kan handla om saker som utifrån sett är incidenter.

Tyrannen ger sig sällan på endast ett av barnen, oftast drabbas hela familjen av hans eller hennes vrede.

Han ser sig själv som ofelbar och allt som hotar hans självbild måste han eliminera.

"Den missförstådde enstöringen"

Den missförstådde enstöringen anser sig själv vara offret. När han konfronteras med anklagelserna om övergrepp reagerar han med att bli besviken och förmedlar att han känner sig förfördelad. Han kan säga "jag förstår inte varför hon (barnet) vill göra mig så illa? Hur kan hon ljuga om mig på detta sätt?" eller "jag har alltid blivit förföljd av socialen/mamman etc.. De vill ta barnen från mig."

"Den depressive tröstsökaren"

Den depressive är en person som söker tröst och stöd hos barnet. Många kvinnliga förövare tros finnas i denna kategori även om de återfinns i alla grupper av förövare. Den depressive är den som har lägst återfallsrisk vid behandling efter övergreppets avslöjande. Denna förövare hotar också gärna med självmord om övergreppet avslöjas.

Ett barn som berättar

...är ett modigt barn.

Barn behöver i sin tur modiga vuxna..

Ibland sker avslöjandet av misstag från barnets sida eller av en ren tillfällighet, andra gånger har barnet längre förberett sig för att kunna berätta och noga valt ut den som slutligen får förtroendet.

Oberoende av vilket krävs det mod att berätta.

Beroende på vilken typ av hot och tekniker som använts i samband med de sexuella övergreppen kan barnet uppleva både skam, ångest och förvirring när det skall till att berätta. Ibland sker avslöjandet på en liten bit papper, som ett brev eller en teckning. Vissa barn avslöjar sin hemlighet utan omskrivningar medan andra är mer subtila i sitt budskap. De flesta barn känner några av följande känslor i samband med avslöjandet:

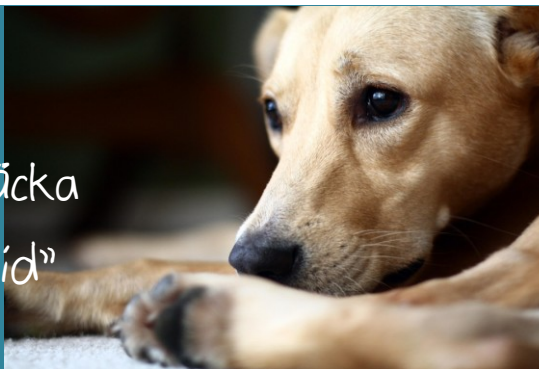
- ❖ **Rädsla** för att skada sin relation till förövaren som oftast är någon som barnet står nära och litar på.
- ❖ **Rädsla** för följder av eventuella hot. Förövaren kan ha hotat barnet att skada ett husdjur, småsyskon etc. om barnet avslöjar övergreppen.
- ❖ **Skam** för sexuella reaktioner eller ambivalenta känslor i relation till förövaren.
- ❖ **Skam** över att ha varit utsatta.
- ❖ **Skuld** för att de deltagit i den sexuella aktiviteten.
- ❖ **Oro** över att inte bli trodd.
- ❖ **Oro** över framtiden och vad som kommer att hända.
- ❖ **Ilska** gentemot förövaren eller omgivningen som inte kunnat ge beskydd.
- ❖ **Maktlöshet**
- ❖ **Förvirring**

Konsekvenser

Konsekvenserna av sexuellt utnyttjande är mångfasetterade och sträcker sig över en rad fysiska, emotionella och psykologiska reaktioner, försvarsmekanismer och mer långverkande konsekvenser. Det vi vet är dock att barns förutsättningar till rehabilitering och upprättelse blir oerhört mycket större när barn får den stöttning de behöver eller när barnet under upprättelse haft åtminstone en trygg vuxen att vända sig till.

Sexuella övergrepp påverkar barnets möjligheter att få en normal skolgång och den trygghet som varje barn har rätt att ha. Ofta går mycket energi åt att hantera minnena av övergreppen och lite energi blir över till att leva livet. Andra igen förtränger övergreppen eller försöker döva sin ångest med mer eller mindre destruktiva metoder.

”Effekterna av
övergrepp kan räcka
längre än en livstid”

”Övergreppen sitter i porerna och går
inte att bli av med”

Tjej, övre tonåren

Kanske är det tillfälligheter som gör om något av de barn du dagligen kommer i kontakt med berättar för dig om utnyttjande, våld eller övergrepp.

Troligen är det ett barn som du bryr dig om och värnar om.

Men även om det kanske är en tillfällighet som gjort att barnet vänt sig till dig i detta nu så är det ingen tillfällighet vad som händer sedan.

Genom att öka din egen kunskap om övergrepp och våld mot barn och barns reaktioner på sexuellt utnyttjande ger du dig själv bättre förutsättningar och hantera ett eventuellt avslöjande på ett så konstruktivt sätt som möjligt och samtidigt ger du barn omkring dig bättre förutsättningar att få adekvat stöd.

Många barn som utnyttjats
sexuellt tystas genom att
förövaren gör dem
medskyldiga och
ansvariga för de övergrepp de
utsätts för.

Barn tror i regel att de eller
någon närstående (eller något
de tycker väldigt mycket om
som en leksak eller ett
husdjur) hamnar i svårigheter
eller trubbel eller att de själva
inte blir trodde om de
berättar för någon om
sexuella övergrepp.

De gör det inte utan orsak.
Förövare är ofta skickliga
manipulatorer och kan med
olika grepp styra barnets
känsla av skuld och
medansvar.

Omtanke &
omsorg

som vuxen är det
ditt ansvar,
- och ditt
privilegium

Visa din omtanke och omsorg:

Hur vi bemöter barnen berättar en del om oss själva; hur väl förberedda vi är men också hur närvarande vi klarar av att vara vid mötet av det allra svåraste i livet.

Vårt bemötande kan avgöra hur mycket barnet senare påverkas av det som sedan händer och det som redan hänt och hur stora konsekvenserna av övergreppen blir på lång sikt.

*Följande insatser av vuxna
är kända för att vara till hjälp för barn
i dessa situationer:*

- Behåll lugnet och kontrollen av dina känslor
- Lyssna på barnet
- Berätta för barnet att du tror på det som berättas
- Berätta för barnet att det inte är barnets fel och att de inte är ansvariga för det som det utsatts för.
- Berätta för barnet de gjorde rätt i att berätta
- Låt barnet veta vad som kommer att hända härnäst.

Han eller hon sitter
där i sandlådan
framför dig, på
bänken utanför
klassrummet eller
kanske står han där i
dörröppningen precis
mitt emot katedern
och hänger medan
han spänt iakttar dig.

Orden hänger
fortfarande i luften.

Det är sagt.

Nu är bara frågan:

*Hur reagerar
du?*

Hur skall jag reagera?

- ✓ Ta kontroll över din kropp, -ditt ansiktsuttryck och din andning och känn efter att du känner kontakten med golvet. Det är viktigt att du håller dig lugn och är fokuserad, -i den mån du kan. Var medveten om ditt kroppsspråk.
- ✓ Kommunicera till barnet att du lyssnar. Är tillfället illa valt, -se till att du så snart det är möjlighet skapar tid och utrymme för ert samtal att fortsätta. Det är inte ovanligt att barn berättar saker i förbigående och ibland måste man fortsätta där man är för att sedan ta upp tråden igen i en trygg miljö.
- ✓ Uppmuntra och ge beröm för att barnet väljer att tala med dig. Visa att du uppskattar förtroendet.
 - ✓ Försäkra barnet om att det inte är ansvarigt.

Alltså:

Tala med en professionell om du känner oro men ställ dig först följande frågor:

1. Är barnet säkert nu?
2. Behöver det omedelbar läkarvård?

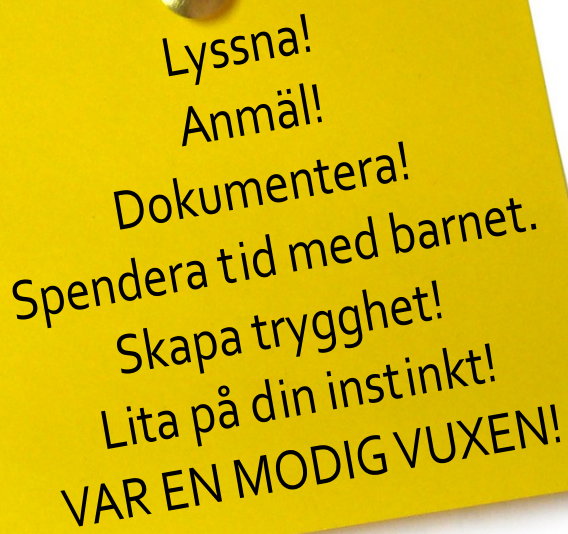
Sexuella övergrepp mot barn måste rapporteras till socialtjänsten på den ort där du befinner dig, anmälan måste göras så att en utredning kan inledas och en plan för barnets säkerhet och trygghet kan konstrueras. Följ den handlingsplan ni har upprättat på er arbetsplats. Första prioritet är barnet och dess trygghet. Utredningen sköter socialtjänst och polis. Till er enhets uppgift hör att dokumentera barnets beteende och händelsen som lett fram till oron.

- ✓ Skydda barnet mot överexponering. Barnet behöver respekt och behovet av integritet är central. Se till att hans eller hennes erfarenhet bara delges dem som behöver veta. Detta kan bidra till att minska barnets känslor av skam och förlägenhet.
- ✓ Visa tillgivenhet. Som lärare eller annan barnomsorgs- eller skolpersonal kan det också innebära att stå emot impulsen att krama om barnet ifall barnet inte söker kontakt. Men ett sexuellt utnyttjat barn behöver trygg kroppskontakt och fysiskt beröring. Ett utnyttjat barn behöver tröst. Många vuxna blir rädda för att röra vid barn som utnyttjats. Är du osäker? Fråga! Alla barn är olika.
- ✓ Lova barnet att du omgående kommer att vidta åtgärder för att försöka skydda barnet och berätta vad du kommer att göra.
- ✓ Följ handlingsplanen på er enhet. Anmäl misstanke till socialtjänsten.
- ✓ Sök rådgivning om huruvida barnet bör ses för en medicinsk bedömning. Symtom som blödningar eller dylikt kräver omedelbar uppmärksamhet.
Barn utan symtom och som meddelar att övergreppen ägt rum tidigare måste inte ses omgående.
Sök också expertråd för att tillgodose de fysiska eller psykiska behov barnet har och kommer att ha framöver.

Har du varit med om ett förtroende om övergrepp? Hur reagerade du?

Hur vill du reagera nästa gång det inträffar?

Om du inte upplevt någon dylik situation än, hur tror du att du kommer att reagera?

Lyssna!
Anmäl!
Dokumentera!
Spendera tid med barnet.
Skapa trygghet!
Lita på din instinkt!
VAR EN MODIG VUXEN!

Barn behöver
modiga vuxna

ATSU
anhöriga till sexuellt utnyttjade

www.atsu.se

ATSU i Västerås

Besöks- & postadress:

Svalgången 1

724 61 VÄSTERÅS

tel. 021-30 26 00

eller

mobil: 070-297 06 72

e-post: info@atsu.se

ATSU Eskilstuna

Besöks- & postadress:

Trädgårdsgatan 12 A-B

633 55 ESKILSTUNA

Mobil: 076 - 795 19 65

e-post: info@eskilstuna.atsu.se